

GES	Journal of Geography and Environmental Studies, 11 (44), Winter 2023 https://ges.iaun.iau.ir ISSN: 2008-7845 20.1001.1.20087845.1401.11.44.2.5
-----	---

Research Article

Presenting Proposed Rural Housing Schemes According to Developed Patterns of Vernacular Houses in Guilan Region¹

Bashirzadeh, Sahar

Ph.D. Researcher in Architecture, Department of Architecture, Qazvin Branch, Islamic Azad University, Qazvin, Iran.

Soheili, Jamaladdin (Corresponding Author)

Associate Professor of Architecture, Department of Architecture, Qazvin Branch, Islamic Azad University, Qazvin, Iran.

E-Mail: jamaleddinsheili@gmail.com

Mafakher, Farshad

Assistant Professor of Architecture, Department of Architecture, Qazvin Branch, Islamic Azad University, Qazvin, Iran.

Abstract

Nowadays, building houses with vernacular style method does not seem to be used anymore in rural area. However, some still remain by slight changes in their architecture. The purpose of this study is to review and document developing vernacular patterns of houses in the village along with providing proposed plans adapting these changes. According to applied purpose of the article which maintain vernacular style in rural area a descriptive-analytical method has been utilized obtaining initial data, current plans and modification of houses through library-documentary and field studies. In this study five houses with a common initial pattern were targeted by purposeful and non-probabilistic selection among 20 vernacular houses in Toularoud Bala village in the period of years 2019-2021. Possible patterns and modified houses were analyzed through space syntax and its factors. Space syntax theory has been utilized for analyzing data. By comparative comparison of the space syntax factors on characteristics of vernacular houses, some proposed patterns were selected and presented while preserving the vernacular feature of the houses through conductive reasoning. Results indicate that modified vernacular houses reserving characteristics of shallow-depth(level: 1) and high-integration of the porch (average rate:7) and by porch being located in the first layer of the house(layer 1-2) match with vernacular features of their prototype. Proposed developmental patterns of the vernacular house which are presented in accordance with the residents` needs could replace the new urban construction patterns for constructing housing for the villagers.

Keywords: Vernacular architecture, rural house, pattern modification, proposed house scheme.

<p>Citation: Bashirzadeh, S; Soheili, J.; Mafakher, F. (2023), Presenting Proposed Rural Housing Schemes According to Developed Patterns of Vernacular Houses in Guilan Region, Journal of Geography and Environmental Studies, 11 (44), 26-41. Dor: 20.1001.1.20087845.1401.11.44.2.5</p>	
<p>Copyrights: Copyright for this article is retained by the author (s), with publication rights granded to Journal of Geography and Environmental Studies. This is an open – access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (http://creativecommons.org/licenses/by/4.0), which permits unrestricted use, distribution and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.</p>	

1. This article has been extracted from PhD thesis of Sahar Bashirzadeh with title of: 'Social logic and linguistics on architecture of Guilan modified vernacular houses; case study: Talesh rural houses' by guidance of Supervisor: Dr. Jamaladdin Soheili and consulting of Advisor: Dr. Farshad Mafakher at Qazvin Islamic Azad University ,Department of Architecture.

مقاله پژوهشی

ارائه طرح‌های پیشنهادی مسکن روستایی با توجه به الگوهای توسعه یافته خانه‌های بومی در منطقه گیلان

سحر بشیرزاده

دانشجوی دکتری، گروه معماری، واحد قزوین، دانشگاه آزاد اسلامی، قزوین، ایران.

جمال الدین سهیلی*

دانشیار، گروه معماری، واحد قزوین، دانشگاه آزاد اسلامی، قزوین، ایران.

فرشاد مفاخر

استادیار، گروه معماری، واحد قزوین، دانشگاه آزاد اسلامی، قزوین، ایران.

چکیده

امروزه شیوه ساخت خانه‌ها با سبک بومی در مناطق روستایی در حال از بین رفتن است و تنها برخی خانه‌های بومی موجود با تغییراتی که در معماری آنها برای رفع نیازهای ساکنان اعمال شده است امکان بقا و حضور در محیط روستا را دارند. هدف پژوهش حاضر بررسی و مستندسازی الگوهای تغییرات در معماری بومی خانه‌های روستایی و ارائه طرح‌های پیشنهادی مسکن بر اساس این تغییرات است. در راستای هدف کاربردی پژوهش که حفظ وجهه بومی خانه در روستا است از روش بررسی توصیفی-تحلیلی استفاده شده است که در آن با استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای - اسنادی و میدانی، داده‌های اولیه پژوهش شامل پلان وضع موجود و پرسش از ساکنان در ارتباط با نحوه تغییرات گردآوری گردید. در این پژوهش پنج خانه با الگوی مشترک اولیه از بین ۲۰ خانه بومی در روستای طولارود بالا در بازه زمانی سال‌های ۱۳۹۸-۱۴۰۰ به صورت هدفمند و غیراحتمالی انتخاب شدند. از روش نحو فضا جهت تجزیه و تحلیل اطلاعات استفاده شد. مقایسه تطبیقی مؤلفه‌های نحو فضا بر روی مشخصه‌های خانه بومی صورت پذیرفت سپس از طریق استدلال استنتاجی مطابقت مشخصه‌ها در الگوهای تکوینی ممکن به انتخاب طرح‌های پیشنهادی منجر گردید. بر اساس نتایج ویژگی‌هایی همچون عمق کم (میزان ۱) و هم پیوندی بالای ایوان (متوسط میزان ۷) و قرارگیری ایوان در لایه اولیه خانه (لایه ۱-۲) از ویژگی‌های معماری بومی بوده که با اضافه شدن فضاهای جدید و مرتفع نمودن نیازهای ساکنان همچنان این ویژگی‌ها باقی مانده است. در انتها بکارگیری طرح‌های معماری تکوینی منطبق بر الگوی بومی در ساخت مسکن برای روستاییان، به جای الگوهای شهری در حال اجرا پیشنهاد می‌گردد.

کلمات کلیدی: معماری بومی، خانه روستایی، تغییر الگو، طرح خانه پیشنهادی.

تاریخ ارسال: ۱۴۰۱/۰۲/۲۲

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۱/۰۴/۰۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۴/۰۴

نویسنده مسئول: جمال الدین سهیلی، دانشیار، گروه معماری، واحد قزوین، دانشگاه آزاد اسلامی، قزوین، ایران. jamaledinsheili@gmail.com

بیان مسأله

خانه‌های بومی هر منطقه میراث فرهنگی-اجتماعی و معماری برای آیندگان آن منطقه محسوب می‌شوند (AL-Mohannadi, 2020: 2). چنانچه تغییرات فرهنگی و تمایلات به زندگی شهری را تنها دلیل در تغییرات مسکن روستایی ندانیم (عناستانی، انزایی و بهزادی، ۱۳۹۵: ۲۳؛ فاضل‌نیا، تقدیسی و ملانوروزی، ۱۳۹۵: ۱۶۲؛ احمدی، فاضلی و مویدحکمت، ۱۳۹۷: ۳۲؛ سرتیپی‌پور، ۱۳۹۰: ۶۳) باید به نفوذ شیوه‌نامه‌های قوانین و مقررات ملی ساختمان در ساخت مسکن در روستاها و محدوده شهرها و خروج از قواعد معماری قبلی (ضیاتوانا و امیرانتخابی، ۱۳۸۶: ۱۲۵) و عدم بهره‌وری از شیوه معماری بومی در ساخت خانه‌های جدید و نیز بهسازی آنها که با مصالح جدید و تحت نظارت ناظران ساختمانی احداث می‌گردند، اشاره شود (عزیمی، رزلانسری و مطاعی، ۱۴۰۰: ۱۴۷). در این میان خانه‌های بومی قدیمی پس از فوت صاحبان یا ترک شده و کاربریشان به انباری و سایر تغییر می‌یابد و یا رها شده و پس از مدتی بر اثر عوامل طبیعی و یا انسانی نابود می‌شوند. بنابراین بزودی به علت فرسایش سریع طبیعی ناشی از اقلیم، تغییرالگوی زندگی و غیره (پیک موسوی، ولی بیگ و کیانی، ۱۳۹۶) اثری از این میراث در منطقه بجای نخواهد ماند. با علم بر امکان نابودی این میراث فرهنگی اهمیت تقویت عوامل نگهداری و اجرای خانه‌های با ویژگی‌های بومی در طرح‌های تغییر و تحول مسکن روستایی نمایان می‌گردد (عزیمی، رزلانسری و مطاعی، ۱۴۰۰: ۱۳۵).

از ویژگی‌های خانه‌های بومی فرم و یا شکل آن است که حاصل مجموعه‌ای از عوامل اجتماعی- فرهنگی در کنار نیروهای فیزیکی چون اقلیم و نیاز به سرپناه، مصالح و شیوه ساخت و تکنولوژی و سایت بوده است و بر اساس آنها تغییر می‌کند (راپاپورت، ۱۳۹۵: ۷۸). ساختمان‌هایی بومی توصیف‌کننده‌ی "گویش محلی و یا منطقه‌ای"^۱ مکان تعلقشان هستند. اهمیت گویش^۲ و قیاس زبانی^۳ "گفتار بومی ساختمان"^۴ از آن جهت است که اجازه مقایسه دستور زبان و نحو را علاوه بر مقایسه‌ی سبک و روش ارائه مصالح و حالت اجرایی فرم می‌دهد (Asquith & Vellinga, 2005: 23). از این رو خانه‌ی بومی با مشخصات ویژه، خاص منطقه خود و قابل قیاس از لحاظ نحوه چیدمان و فرم اجرا و مصالح است. از سویی تغییر و تحول ساختارهای اجتماعی و فرهنگی در بستر زمان به دلیل ماهیتشان امری طبیعی است که از نتایج آن تغییرات در روستاها و به خصوص در کالبد و معماری است (خاکپور و شیخ محمدی، ۱۳۹۰: ۲۴۴).

هدف پژوهش حاضر مطالعه و جمع‌آوری مستندات مربوط به الگوهای تغییرات در معماری بومی خانه‌های روستایی و در نهایت ارائه طرح‌های پیشنهادی مسکن روستایی بر اساس این تغییرات که در راستای رفع نیاز ساکنان بوده است، می‌باشد. پژوهش حاضر به دنبال پاسخگویی به سوالات ذیل می‌باشد:

- چگونه الگوی مسکن بومی روستایی دچار تغییرات در معماری خود می‌شوند؟
 - طرح‌های معماری مناسب مسکن برای اجرا در روستاها بر اساس ویژگی‌های بومی چگونه هستند؟
- در راستای پاسخگویی به سوال پژوهش در مورد چگونگی الگوی پیشنهادی خانه برای ارائه به روستا، با فرض اینکه خانه‌های بومی تغییر شکل یافته در هر روستا می‌توانند بهترین الگو جهت ارائه باشند، به بررسی نحوه تغییرات آنها و ارائه الگو بر اساس ویژگی‌های بومی آنها پرداخته خواهد شد.
- پژوهش حاضر با هدف ارائه الگوهای خانه متناسب با بافت روستا در منطقه طولارود بالا، ابتدا به شناسایی الگوهای بومی منطقه و سپس تفکیک آنها بر اساس اصالت الگوی بومی و انتخاب نمونه‌های موردی پرداخت و سپس تغییرات آنها مورد بررسی قرار گرفت و از طریق تحلیل نحو فضا، برخی از عوامل بومی شناسایی و در گام بعدی به وسیله الگوی اصلی خانه‌ها به ارائه الگوهای ممکن مسکن پرداخته و سپس از طریق تحلیل نحو فضا، گزینه‌هایی که بیشترین شباهت را به نمونه الگوی اصلی دارند به عنوان طرح پیشنهادی خانه برای روستا ارائه می‌شوند.

¹ Local or regional dialect

² Dialect

³ Linguistic analogy

⁴ Vernacular speech of building

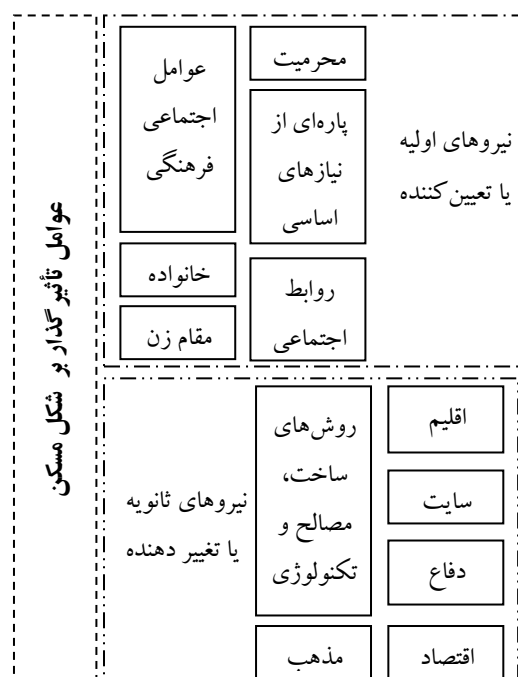
مبانی نظری و پیشینه تحقیق

معماری بومی به عنوان زبان معماری مردم (استفاده کننده، متصرفان، مقیمان) معرفی می‌شود و بررسی مرزهای معماری بومی از اواخر قرن نوزدهم برای درک وسیع‌تری از معماری بومی شامل مطالعات اجتماعی که ضرورتاً به مرزهای زمان و مکان محدود نیست منجر شد (Maudlin, 2010). اساسی‌ترین تفاوت مسکن روستایی با مسکن شهری، آمیختگی معیشت با کالبد واحد مسکونی است. ارائه طرح‌های مناسب مسکونی در روستاها مستلزم توجه به معماری الگوهای مسکن خصوصاً گونه شناسی مسکن روستایی است تا با الهام از اجزاء و عناصر پایدار و هویت‌بخش موجود در آنها، اصول و معیارهای طراحی مناسب تهیه گردد (سرتیپی‌پور، ۱۳۸۹: ۱۳۳). امروزه متأسفانه با الگوهای جدید ساخت و ساز در روستاها و تغییرات کالبدی و تبعات کارکردی و اقتصادی الگوی مسکن باعث بروز آسیب‌ها و چالش‌ها و ناکارآمدی سکونتگاه‌ها شده است (قدیری معصوم، حجی‌پور و روستا، ۱۳۹۳: ۱۱). به هر حال برای ارائه الگوی پیشنهادی نیاز به دانش در ارتباط با خانه و عوامل شکل‌گیری آن بویژه در منطقه مورد مطالعه هستیم. در ارتباط با مطالعات خانه و مبحث سکونت و عوامل موثر در شکل‌گیری آن‌ها نظریات و منابع متعددی وجود دارد؛ بخشی از نظریات در جدول ۱ و شکل ۱ ارائه شده است.

جدول (۱): خلاصه نظریات بیان شده در ارتباط با خانه و سکونت

نظریه پرداز	خلاصه نظریات
مارتین هایدگر	سکونت نشان بارز وجود- ساختن معادل باشیدن- سکنی‌گزیدن معادل بودن و باعث آرامش و تسکین.
گاستون باشلارد	اولین مکان چالش برانگیز بشریت- نخست سرپناه سپس مکان‌هایی خاص برای اهداف مختلف بر اساس تغییرات در امکانات، ابزار، رشد و تعالی افکار بشریت.
کوپر مارکوس	ساختن جهان هستی و زندگی در آن و ارزش نهادن به آن همچون عالم خدایان
آموس راپاپورت	نهادی با عملکردی چند بعدی که شکل و سازمان آن متأثر از فرهنگ است.
نوربرگ شولتز	هدف نهایی احراز هویت فردی با سکونت خصوصی
گیفورد	خانه‌ها منطبق بر فرهنگ- انتظام فضایی نشان‌دهنده‌ی روابط اجتماعی افراد ساکن. تقسیم بندی فضای داخلی متأثر از پیچیدگی اجتماعی سیاسی در فرهنگ

شکل (۱): عوامل تأثیرگذار بر شکل خانه اولیه و بومی از نظر آموس راپاپورت (۱۳۹۵)

در ارتباط با مطالعات خانه‌های بومی روستایی در مناطق مختلف گیلان و بویژه بخش غربی آن اطلاعات کمی در دسترس است. در کتاب "معماری خانه‌های گیلان" برخی از ویژگی‌های معماری خانه‌ها در مناطق مختلف گیلان اشاره شده است؛ در این کتاب پیشینه تاریخی معماری گیلان، معرفی اجمالی حوزه‌های زیستی در گیلان و تأثیرات شرایط محیطی بر معماری و نیز تأثیر فعالیت‌های اقتصادی و ویژگی‌های رفتارهای عمومی بر مسکن بررسی شده است. در تحقیقات دکتر مژگان خاکپور در زمینه معماری بومی و سنتی در گیلان به تفصیل به تأثیرات عوامل شکل‌گیری خانه‌های این منطقه پرداخته شده است (خاکپور، انصاری، شیخ مهدی و طاووسی، ۱۳۹۴ و خاکپور، ۱۳۸۴ و ۱۳۹۰ و خاکپور و عشقی صنعتی، ۱۳۹۳ و خاکپور، انصاری و طاهریان، ۱۳۸۹). در جلد دوم و در فصل هفتم "کتاب گیلان" تحت عنوان "مسکن در گیلان" به سه گونه‌ی معماری بومی و روستایی، معماری شهر و بناهای شهری و معماری مذهبی اشاره شده است (اصلاح عربانی، ۱۳۸۰). پایان‌نامه‌ی دکترتاری و کتاب پژوهشگر فرانسوی مارسل بازن (۱۳۹۴) اختصاص به مطالعه تالش دارد که در آن به موضوع مسکن در نواحی مختلف جلگه‌ای، کوهستانی و حتی در همسایگی تالش و در آذربایجان پرداخته است. در این کتاب پلان و نیز نحوه کاربری فضاها توسط ساکنان خانه‌ها ارائه شده است. در کوششی دیگر و با تألیف کریستیان برونبرژه مطالعات مردم‌شناسی برای مسکن و معماری در جامعه روستایی گیلان گردآوری شده است. گونه‌شناسی خانه‌های روستای ۵۷ در تالش و بررسی عواملی همچون نقش محیط و معیشت در شکل‌گیری خانه‌ها در منطقه تالش از کوشش‌های سایر محققان در ارتباط با خانه بومی در منطقه تالش است (حسن‌پور، ۱۳۹۳؛ محمدزاده دوگانه، سلطان‌زاده، شکاری نیر و آمار، ۱۴۰۰). موزه میراث روستایی استان گیلان همراه با انتشار کتب برای تعداد محدودی از خانه‌های واچینی شده در موزه تلاشی دیگر برای حفظ و احیای بخشی از میراث روستایی مناطق مختلف استان گیلان است. خانه محیطی برای شکل‌گیری فعالیت اجتماعی به منظور تأمین نیازهای انسانی است اما تغییر عوامل اجتماعی فرهنگی که متأثر از تغییر سبک زندگی (تغییر نیاز) افراد است، بر شکل اولیه خانه اثر می‌گذارد، تغییرات در روابط اجتماعی نه تنها بر چیدمان داخلی فضاها (بویژه در آپارتمان‌ها) اثر می‌گذارد (کریمی و جلالیان، ۱۳۹۹: ۸۵ و ۱۰۰) بلکه ممکن است چیدمان کلی خانه را نیز متحول سازد. روشی که بتواند همزمان در بعد معماری به بررسی تغییرات و ترکیبات فضایی و به عبارتی چیدمان فضاها و تأثیرات عوامل اجتماعی-فرهنگی در آن پردازد، روش نحو فضا است. نحو فضا یکی از روش‌هایی است که به تجزیه و تحلیل فضاها و دریافت چگونگی اثر متقابل ساختار پیکربندی فضاها شهری و معماری و سازمان اجتماعی و رفتارهای اجتماعی می‌پردازد (هیلیر، ۱۳۸۶). کتابی که بیل هیلیر تحت عنوان "فضا ماشین است" در تبیین تئوری‌ای جهت پیکربندی در معماری و شهرسازی و در ادامه کتاب "منطق اجتماعی فضا" که تئوری مبتنی بر اجتماع و فضا بوده، نگاشته است، به عنوان یکی از منابع دسته اولی برای رویکرد نحو فضا به شمار می‌آید. کتابی که در آن سعی در فهم ارتباط مردم و محیط فیزیکی شده است. برای بررسی این تئوری نیاز به درک مفاهیم و شاخص‌های در ارتباط با آن وجود دارد که با توجه به گسترش این تئوری در زمینه‌های مطالعاتی گوناگون، مفاهیم و شاخصه‌های درگیر در تئوری گسترش یافتند. در این مقاله به علت سادگی پلان‌های مورد بررسی و عدم پیچیدگی آنها برخی از مفاهیم مورد استفاده معرفی می‌گردد و از توضیح سایر مفاهیم در این تئوری صرف نظر می‌گردد. در این راستا برای ترسیم و تحلیل پلان‌های نمونه‌های موردی از نرم افزار ای گراف به جای دپت مپ^۳ استفاده شد. دپت مپ با گسترش استفاده از نحو فضا در فضاها پیچیده‌تر، شاخصه‌های بیشتری جهت تحلیل ارائه می‌دهد. در جدول شماره ۲ به توضیح برخی از این مفاهیم پرداخته شده است.

¹ Space is the machine

² The Social Logic of Space

³ Depth map

جدول (۲): چکیده تعاریف برخی از شاخص‌های مرتبط با نحو فضا

مؤلفه	تعریف
نمودار توجیهی ^۱	این نمودارهای گردشی درک سریعی از ارتباط فضاها به مخاطبین خود می‌دهند و در جهت تحلیل بصری و شناسایی سریع ساختار فضایی یک پلان بکار می‌روند. رویت حرکت پیمایشی در بنا به صورت شفاف (معماریان، ۱۳۹۳: ۸۰).
عمق فضا ^۲	بیانگر تعداد فضاهایی است که باید از ورودی طی گردد تا به فضای مورد نظر رسید و بیانگر میزان خصوصی بودن فضا می‌باشد و بار معنایی اجتماعی دارد (همان).
ارتباط ^۳	تعداد نقاطی که یک نقطه به طور مستقیم با نقاط دیگر ارتباط پیدا می‌کند. (کمالی پور و همکاران، ۱۳۹۱: ۴).
انتخاب ^۴	«میزان جریان در یک فضا»؛ یک فضا وقتی دارای انتخاب‌های زیاد است که تعداد زیادی از کوتاه‌ترین مسیرهای ارتباط دهنده از آن فضا عبور کنند (کمالی پور و همکاران، ۱۳۹۱: ۴).
دسترسی	این شاخص از دو منظر دسترسی بصری و دسترسی فیزیکی مورد سنجش قرار می‌گیرد که از دسترسی بصری با عنوان ایزوویست و از دسترسی فیزیکی به عنوان عمق متریک یاد می‌شود (حیدری و همکاران، ۱۳۹۶: ۲۴).
عمق و عمق نسبی ^۵	عمق هر فضا برابر است با تعداد فضاهایی که باید از مبدأ گذشت تا به آن فضا رسید و با تقسیم مجموع عمق فضاها بر تعداد فضاها منهای یک عمق نسبی به دست می‌آید (طباطبائی ملاذی و صابر نژاد، ۱۳۹۵: ۷۸).
هم پیوندی ^۶	فضایی هم‌پیوند است که با فضاهای دیگر عمق کمتری داشته باشد. هم‌پیوندی فاصله متریک را توصیف نمی‌کند بلکه تعداد فضاها در محاسبات عمق یا هم‌پیوندی است تا اندازه آنها. این شاخصه با شاخص «ارتباط» رابطه‌ای خطی دارد و بدین صورت که هم‌پیوندی بیشتر، برابر است با ارتباط بیشتر (کمالی پور و همکاران، ۱۳۹۱: ۴).
ارزش کنترل ^۷	پارامتری است که درجه اختیار نقطه‌ای از نقاطی دیگر که به آنها متصل شده‌اند را مشخص می‌کند. به عبارت دیگر هر چه یک نقطه به نسبت نقطه‌ای مشخص دارای درجه انتخاب کمتری باشد میزان کنترل بر آن کمتر است (همان). فضایی که تنها راه دسترسی فضاهای دیگر را فراهم آورد، از درجه بالایی از کنترل برخوردار است.

در جدول ۳ به چند نمونه پژوهش‌های اشاره می‌شود که از تئوری نحو فضا و منابع آن در بعد معماری در تحلیل بناهای گوناگون به ویژه خانه بومی بهره برده شده است.

منطقه مورد بررسی

شناخت موقعیت جغرافیای - اقتصادی: بر اساس اطلاعات مندرج در گزارش طرح هادی روستای طولارود بالا که در سال ۱۳۸۳ توسط بنیاد مسکن انقلاب اسلامی استان گیلان گردآوری شده است، روستای دهنه طولارود بالا در دهستان طولارود واقع شده است و موقعیت جغرافیایی این روستا با کشیدگی در امتداد بخشی از رودخانه طویلی که علت نام‌گیری روستا نیز است در ۴۸ درجه و ۵۴ دقیقه طول جغرافیایی و ۳۷ درجه و ۴۷ دقیقه عرض جغرافیایی می‌باشد. از شمال به ارتفاعات، از جنوب به روستاهای گیشاویسه علیا و طولارود پایین، از شرق به شهر هشتر و از قسمت غربی نیز به اراضی جنگلی و ارتفاعات محدود می‌گردد. فاصله روستا نسبت به مرکز شهرستان حدود ۳ کیلومتر است. روستای در قسمت غربی شهر هشتر قرار گرفته است و قسمتی از روستا در محدوده شهر قرار دارد. با استناد به آمار جمعیتی روستا که در این گزارش که در سال ۱۳۸۳ گردآوری شده است، جمعیت روستا در سال ۱۳۶۵ برابر با ۱۴۲۳ نفر، در سال ۱۳۷۵ برابر با ۱۱۸۲ و در سال ۱۳۸۳ برابر ۶۶۴ نفر بوده است. روستای مورد مطالعه با توجه موقعیت قرارگیری در آب و هوای معتدل و مرطوب و خاک حاصلخیز مناسب جهت کشاورزی است که در محدوده مورد مطالعه از بازده مطلوبی برخوردار است و به عنوان غالب‌ترین فعالیت منطقه تعیین گردیده که مبنای اقتصادی بحساب می‌آید. افراد

¹ Justified Graph

² Depth

³ Connectivity

⁴ Choice

⁵ Depth & Mean Depth

⁶ Integration

⁷ Control Value

ساکن در روستا در کنار کشاورزی، به دامداری نیز اشتغال دارند ولی عمده فعالیت اقتصادی و معیشتی آنها تحت تاثیر درآمد فروش محصولات کشاورزی یعنی برنج بوده و بجز موارد ناچیز در خرید و فروش دام در سال، اغلب برای مصارف شخصی خود همچون تأمین گوشت، شیر محلی و تخم مرغ اقدام به نگهداری دام و طیور می‌نمایند.

جدول (۳): خلاصه برخی از پژوهش‌های انجام شده بر روی خانه بومی و سنتی با استفاده از نحو فضا

عنوان پژوهش پدید آورنده
خلاصه نکات پژوهش در ارتباط با استفاده از روش نحو فضا
۱- رویکرد تحلیلی نحو (چیدمان) فضا در ادراک پیکره بندی فضایی مسکن بومی قشم (نمونه موردی روستای لافت).
(طباطبایی ملاذی و صابر نژاد، ۱۳۹۵)
- پی بردن به روابط اجتماعی در فضا (ایجاد حریم‌ها و درجه عمومی و خصوصی فضاها)
- تک لایه و کم عمق بودن و عدم پیچیدگی سلسله مراتب فضایی خانه‌ها
- معرفی دو هسته مرکزی حیاط و ایوان به عنوان مرکز عرصه‌های سرویس دهنده و سرویس گیرنده
- معرفی ایوان به عنوان فضای کنترل برای ورود به فضاهای خصوصی
۲- تحلیل شکل‌گیری تعاملات اجتماعی در مسکن روستایی اقلیم معتدل و مرطوب با استفاده از روش چیدمان فضا در مسکن جلگه‌ای گیلان. (رازجو، متین و امامقلی، ۱۳۹۸)
- بررسی مؤلفه‌های تعاملات اجتماعی در شش خانه حوزه جلگه‌ای از موزه میراث روستایی گیلان
- ایوان کم عمق و بالاترین ارتباط فضایی و قابلیت دسترسی و مرتبه فضایی را دارد.

3- Vernacular architecture in the twenty-first century (Asquith & Vellinga, 2005)

- ابزاری معتبر جهت نمایش نحوه استفاده‌ی فضا
- پاسخگوی مسائل مربوط به طبیعت اصلی فضاها بومی در ارتباط با روش‌های اجتماعی و روانشناسی
- در جهت تشخیص چگونگی ارتباط فضاها درون خانه با یکدیگر و ارتباط یافته‌هایی که اساس رویکرد معمارانه دارند با کمک نمودارهای توجیهی
- ۴- بازتاب ساختار اجتماعی در پیکره‌بندی فضایی مسکن با تاکید بر تئوری نحو فضا (مطالعه موردی: خانه‌های سنتی و معاصر بافت فرهنگی تبریز). (فتح بقالی، مقصودی تیلکی و هدایتی مرزبالی، ۱۴۰۰)
- بررسی ماهیت معماری مسکونی از منظر فرهنگی در خانه‌ها
- تبیین رابطه فضا و ساختار اجتماعی (تحلیل پیکره بندی فضایی)
- نمایش رابطه مستقیم متغیرهای ساختارهای اجتماعی و پیکره‌بندی فضایی
- اثبات تاثیر ساختار اجتماعی بر الگوی سکونت، ظاهر و شکل کالبدی معماری
- ۵- شناسایی و اولویت بندی عوامل تاثیر گذار بر روند طراحی و نحو فضا در خانه های سنتی (نمونه موردی: خانه ادب سمنان). (قوچانی و عربی، ۱۳۹۹)
- واکاوی خانه‌های سنتی و شناسایی عوامل تأثیر گذار بر نحوه طراحی و ساخت
- بازآفرینی تفکر معمار طراح خانه‌ها
- معادل سازی فضاهای معماری خانه‌های سنتی و معاصر (تأکید بر اهمیت الهام از معماری سنتی جهت ارتقاء معماری خانه‌های معاصر و افزایش حس تعلق و آرامش در آنها)
- ۶- شناخت پیکره بندی فضایی در خانه‌های سنتی و معاصر با استفاده از تکنیک نحو فضا (مطالعه موردی: محله صوفیان بروجرد). (چگنی، دیده بان و حصاری، ۱۴۰۰)
- فهم ویژگی‌های کالبدی محیط مصنوع و نیز فهم ارتباط کالبد خانه با الگو و ارزش‌ها از طریق شناخت پیکره‌بندی فضایی
- شناخت پیکره‌بندی خانه‌ها و تغییرات ایجاد شده در آنها
- بررسی ویژگی‌های پیکره‌بندی فضایی در خانه‌های سنتی و معاصر
- ۷- تحلیل ساختار فضایی خانه‌های سنتی ایران با استفاده از روش نحو فضا مطالعه موردی: مقایسه خانه‌های یزد، کاشان و اصفهان. (حیدری، قاسمیان اصل و کیایی، ۱۳۹۶).
- تحلیل و مقایسه ساختار و ویژگی‌های کالبدی منحصر به فرد فضا در خانه‌های سنتی
- کشف ساختار متفاوت برخی خانه‌ها با وجود شباهت ظاهری (ابعاد پنهان موثر بر شکل‌گیری اثر معماری؛ اهداف پایه‌گذاران نحو فضا)

۸- واکاوی نظام فضایی پنهان معماری بومی مسکونی مشهد بر اساس تئوری نحو فضا. (رکنی و احمدی، ۱۳۹۶).

- رویکردی عینی برای خوانش فضا و بازنمودی توصیف سازمان فضایی بر اساس مورفولوژی

- تأکید بر نقش حیاط در خانه‌های سنتی مشهد

- امکان استفاده از پلان‌های بزرگ مقیاس با هویت و بن‌مایه فرهنگی برای تهیه آپارتمان‌های کوچک مقیاس بر اساس روابط فضایی

۹- تجزیه و تحلیل پیکره بندی فضایی خانه‌های بومی با رویکرد نحو فضا (نمونه موردی: شهر بُشرویِه). (مداحی و معاریان، ۱۳۹۵).

- نظام فضاها در خانه بومی بر اساس مفاهیم و الگوهای فرهنگی

- فهم و شناخت الگوهای پیشین برای آغاز کار طراحان بومی (علت تداوم و استمرار در پیکره‌بندی و سازمان فضایی خانه‌های بومی در دوره های صفویه، قاجار تا

اوایل پهلوی)

- امکان رسیدن به الگوی طراحی مناسب با تحلیل ارتباط کیفیت سازمان فضایی و شیوه زندگی خانه بومی

۱۰- بررسی تغییرات سبک زندگی و تأثیرات آن بر کالبد معماری و پیکره بندی فضایی خانه‌های بومی (مطالعه موردی: خانه‌های بومی دوره قاجار و پهلوی شیراز.

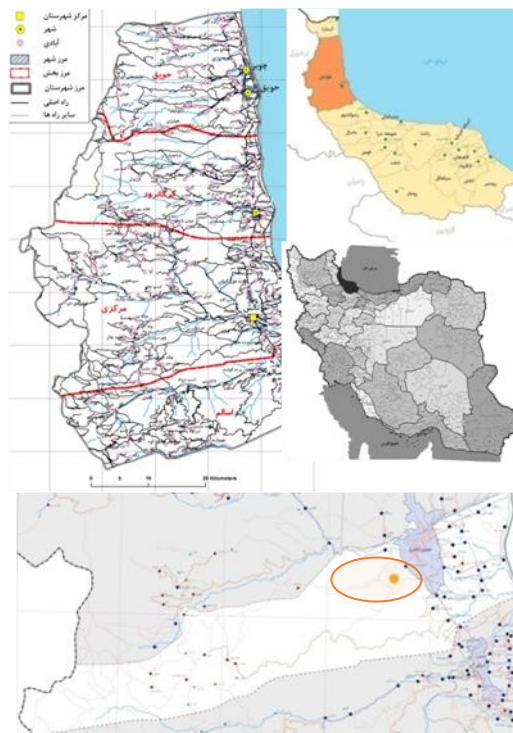
(بازایی، شجاعی، قاسمی سیچانی و مداحی، ۱۴۰۰).

- تغییر در تفسیرهای مورفولوژیکی به جهت تغییر نسبت توده و فضا و تغییر در محاسبات اقلیمی خانه‌های بومی بواسطه توسعه تکنولوژی

- امکان کمی کردن خروجی نتایج تفسیر کیفیت‌های سبک زندگی

۱۱- بررسی تأثیر ارزش‌های فرهنگی بر ارتقاء راندمان عملکردی فضا در خانه‌های روستایی با تکیه بر نقش الگوهای رفتاری. (حیدری و کیایی، ۱۳۹۹).

- ارزش‌های فرهنگی با الگوهای رفتاری و کالبد معماری متناظر بوده و نیز مولفه‌های راندمان عملکردی را ارتقاء می‌دهد.

شکل (۲): موقعیت جغرافیایی نمونه موردی

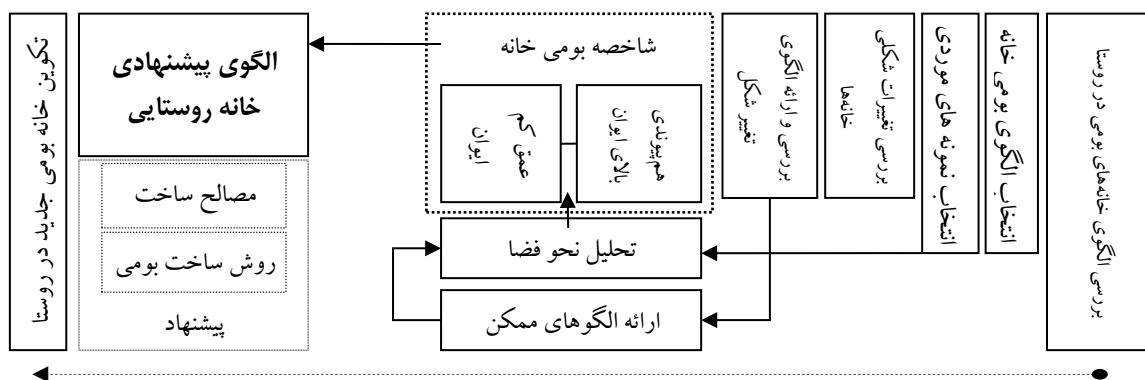
(منبع: <https://www.amar.org.ir> and <https://gsi.ir/guilan/fa/page/35216/>)

شناخت معماری منطقه: به دلیل شرایط خاص جغرافیایی گیلان، مردم در روستاها به صورت عمده به کشت برنج اشتغال دارند و همه‌ی افراد خانواده برای به انجام رساندن فعالیت‌های اقتصادی، مشغول کار هستند. بنا به همین دلیل با تظاهرات فرهنگی خاص این منطقه، محصوریت کامل مسکن منتفی است. در بناهای مسکونی شمال ایران، لایه‌های تودرتوی حجاب و محرمیت برای مسکن و جداسازی فضاها و اندرونی و بیرونی وجود نداشته است (خاکپور، ۱۳۹۰: ۲۴۱). لغت تالشی "که" هم به معنی خانه و هم به معنی اطاق موارد کارکرد متعددی دارد. از این اتاق‌ها برای غذاخوردن، صرف چای، کارکردن و یا خوابیدن استفاده می‌کنند. در خانه‌های روستایی گیلان وجود فضایی محصور و با قابلیت کنترل دما در ایام سرد سال، الزامی است. یک یا تعداد بیشتری از

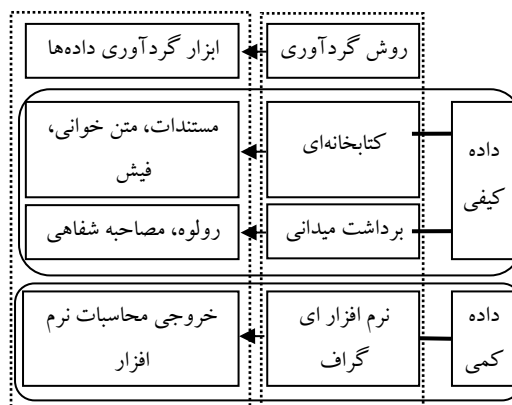
این فضاها در ساده‌ترین خانه‌ها رویت می‌شود که عموماً در و پنجره‌های آن رو به جبهه‌ی جنوب باز می‌شوند. در توسعه‌ی این واحد حداقل، وجود فضای ایوان در جبهه جنوبی که در ایام معتدل سال برای انجام فعالیت‌های روزانه اهمیت زیادی پیدا می‌کند. ساده‌ترین نوع خانه‌ها در اکثر روستاهای گیلان با این الگو ساخته شده‌اند. در فرایندی تکوینی اتاق‌های جانبی به اتاق وسط (در سمت شرق به صورت تالار) که از نظر تهویه مناسب در ایام گرم سال بود افزوده شده است (بازن، ۱۳۹۴: ۲۶۳). این فضاها در بخش جلگه اغلب به صورت باز بوده و در مناطق کوهپایه‌ای همچون جلگه جنس کف از چوب ولی محصور ساخته می‌شود. برخی از نمونه خانه‌هایی که در مناطق کوهستانی گیلان ساخته می‌شوند، بین بیلاق و قشلاق و به صورت سکنی موقت است. این بناها با توجه به اقلیم سرد مناطق کوهستانی شامل فضاهای بسته و با توجه به وضعیت توپوگرافی زمین طراحی و اجرا شده‌اند. فعالیت اصلی ساکنان این بناها اغلب دامداری بوده و بناهای جانبی همچون طویله، لانه مرغ، مستراح و تنور پخت نان در محوطه احداث می‌گردید (طالقانی، ۱۳۸۹: ۲۶).

روش تحقیق

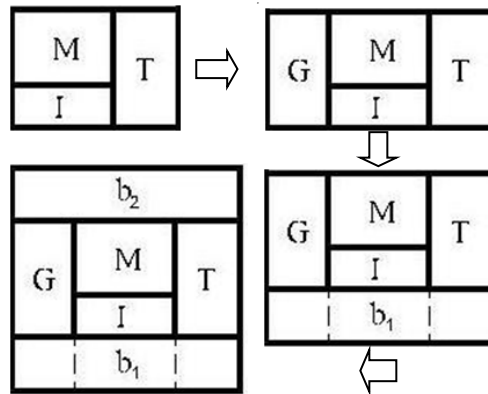
در این پژوهش از رویکرد توصیفی-تحلیلی استفاده شده است. داده‌های کیفی اولیه مربوط به مطالعات کتابخانه‌ای (نظریه و مفاهیم پایه‌ای تحقیق) و نیز برداشت‌های میدانی (برداشت پلان وضع موجود و پرسش از ساکنان جهت ترسیم تغییرات شکلی) بوده است. در روند تحلیل، داده‌های کیفی از طریق روش تحلیلی نحو فضا به داده‌های کمی تبدیل شد، بدین ترتیب که پلان‌های ورودی در نرم افزار ای گراف^۱ از طریق فرمول‌ها و روابط درون نرم‌افزاری، به داده‌های کمی و قابل مقایسه تبدیل شدند. داده‌های ثانویه از طریق استدلال استنتاجی و بر اساس قیاس با ارزش‌های کمی ویژگی‌های بومی خانه مستخرج از نرم افزار ای گراف ارائه گردید. الگوهای برتر پیشنهادی پس از تحلیل نمونه‌های ممکن خانه از طریق نرم افزار و بر اساس قیاس با ارزش‌های بومی خانه (استفاده از روش مقایسه با معیار) ارائه گردید.

شکل (۳): روند انجام مقاله بر اساس اقدام پژوهش

شکل (۴): روش و ابزار گردآوری اطلاعات پژوهش

شکل (۵): بررسی روند تغییرات شکلی خانه‌ها

تحلیل نمونه‌ها

برای بررسی خانه‌های مورد مطالعه ابتدا به الگوی اولیه آنها دقت شد. الگوی سه اتاقه با ایوان در جلو نمونه تکامل یافته دو اتاقه با ایوان در جلو بوده که نمونه‌های مشابه آن در روستا مشاهده شد. ضمن اینکه یکی از خانه‌های نمونه موردی نیز نمونه تکامل یافته آن است و از دو اتاق با ایوان به سه اتاق با ایوان تبدیل شده و سپس تغییرات بعدی در آن اعمال شده است. در شکل ۵ روند تغییرات الگوی بومی بعد از مطالعات میدانی و پرسش از ساکنان به دست آمد. برای مطالعه شکلی الگوی تغییرات نامگذاری فضاها به صورت ذیل صورت پذیرفت:

فضاهای I، M و T به ترتیب برای ایوان، اتاق وسط و تالار انتخاب شد و فضای G برای اتاق کناری، دو فضای b₁ و b₂ به عنوان فضاهای الحاقی بعدی در جنوب و شمال خانه معرفی شده‌اند.

علت کنار نهادن سایر خانه‌ها همانطور که نمونه‌هایی از آن در شکل ۶ قرار داده شده است، اغلب فوت صاحبان اصلی و متروک شدن خانه و یا عدم سکنی صاحبان در خانه قبلی و تبدیل آن به انباری و یا در بهترین حالت تبدیل به فضای پذیرایی از مهمان است، برخی دیگر از خانه‌ها نیز به علت عدم پیروی از الگوی تغییرات اصلی خانه‌های بومی منطقه از روند تحقیق کنار گذاشته شدند.

شکل (۶): برخی از خانه‌های بومی تغییر یافته که از تحلیل کنار گذاشته شده‌اند.

در ادامه به بررسی نمونه‌های موردی در جهت تحلیل فضاهای آنها با تأکید بر نحوه تغییرات در پلان معماری پرداخته می‌شود. در جدول ۴ علاوه بر ارائه پلان خانه‌ها، نمودار توجیهی و مؤلفه‌های نحوه فضا به همراه شکل تغییرات و خلاصه نکات مربوط به نحوه تغییرات ارائه می‌گردد.

جدول (۴): بررسی نمونه‌های موردی بر اساس نمودار توجیهی و الگو و توضیحات نحوه تغییرات شکلی.

خانه	فضاها	پلان	نمودار توجیهی بر اساس هم‌پیوندی	میزان مؤلفه‌ها در ایوان	الگوی نهایی تغییرات
بومی الگوی اولیه خان بومی در منطقه ^۱	۱: ایوان قدیمی ۲: اتاق وسط ۳: اتاق کناری ۴: تالار ۵: انباری زیر			NCn: 4 MDn: 1 i: 10 CV: 3	
محمدرضا مرنضانی طولارود ^۲	۱: ایوان قدیمی، ۲: اتاق وسط، ۳: اتاق کناری، ۴: تالار، ۵: انباری زیر، ۶: ایوان جدید، ۷: ورودی، ۸: انباری، ۹: آشپزخانه			NCn: 5 MDn: 1 i: 7 CV: 4	
حاجت اله مرادی پور ^۳	۱: ایوان قدیمی، ۲: اتاق وسط، ۳: اتاق کناری، ۴: طنبی، ۵: حمام و توالت، ۶: ایوان جدید، ۷: آشپزخانه			NCn: 3 MDn: 1 i: 5 CV: 1	
عظیم جالاک ^۴	۱: ایوان جدید، ۲: نشیمن، ۳: تالار، ۴: انباری، ۵: اتاق کناری، ۶: انباری، ۷: آشپزخانه، ۸: حمام و توالت			NCn: 2 MDn: 1 i: 4 CV: 0	
عزت‌اله کریمی طولارود ^۵	۱: نشیمن، ۲: اتاق وسط، ۳: اتاق کناری، ۴: تالار، ۵: انباری، ۶: آشپزخانه، ۷: حمام			NCn: 5 MDn: 1 i: 10 CV: 2	
علیرضا مرنضانی طولارود ^۶	۱: راهرو (ایوان قبل)، ۲: اتاق وسط (نشیمن جدید) ۳: اتاق کناری، ۴: اتاق طنبی، ۵: ایوان جدید، ۶: آشپزخانه، ۷: حمام و توالت			NCn: 2 قدیم MDn: 4 جدید MDn: 2 قدیم MDn: 1 جدید i: 2 قدیم i: 5 جدید CV: 1 قدیم CV: 3	

۱. شکل اولیه ساختمان خانه شامل سه اتاق و یک ایوان است و فضاهای جانبی در محوطه خانه قرار می‌گرفت. (خانه قشلاقی)

۲. نیاز به فضای بزرگتر با گسترش خانواده و استراحت شبانه در ماه‌های گرم، ایوان سرتاسری در مقابل خانه افزوده شد. برای مراقبت دائم از ماکیان و اموال، انبار پشتی و فضای ورودی جهت مراقبت از فضای انباری زیر تالار اضافه شد. نفوذ تسهیلات و تغییر سبک زندگی باعث اختصاص بخشی از ایوان به فضای آشپزخانه و احداث فضای بهداشتی در محوطه گردید.

۳. نفوذ تسهیلات و تغییر سبک زندگی باعث شد تا ابتدا سرویس بهداشتی در پشت خانه افزوده شود، سپس بخشی از ایوان به فضای آشپزخانه اختصاص داده شد. به علت نیاز به فضای بزرگتر با گسترش خانواده و استراحت شبانه در ماه‌های گرم، ایوان سرتاسری در مقابل خانه افزوده شد. برای سهولت رفت و آمد به آشپزخانه، پنجره قدیمی اتاق کناری برداشته شد و این دو فضا با مفهوم این با هم اتصال یافتند.

۴. شکل اولیه خانه شامل دو اتاق و یک ایوان بود که با گسترش خانواده و افزایش تعداد فرزندان، نیاز اضافه شدن فضا، باعث احداث اتاق کناری و برای استراحت شبانه در ماه‌های گرم، ایوان سرتاسری در مقابل خانه افزوده شد. نیاز به فضای گشوده‌تر باعث ادغام فضای ایوان قبلی به اتاق وسطی شد. نفوذ تسهیلات و تغییر سبک زندگی باعث ایجاد آشپزخانه و فضای بهداشتی در پشت خانه و ارتباط با اتاق وسط گردید.

۵. با گسترش خانواده و افزوده شدن تعداد فرزندان، نیاز به اضافه شدن فضا در خانه و استراحت شبانه در ماه‌های گرم، باعث نیاز به فضای جدید شد، ایوان وسیع همراه با آشپزخانه و سرویس بهداشتی در جلوی خانه اضافه شد. پس از تنها شدن همسر مرحوم کریمی، کل فضای ایوان بسته شد و ایوان به نشیمن تبدیل گردید.

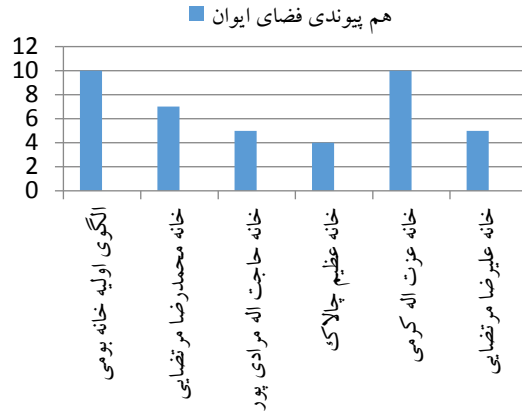
۶. با گسترش اعضای خانواده نیاز به اضافه شدن فضا در خانه، و استراحت شبانه در ماه‌های گرم باعث نیاز به فضای جدید شد، ایوان وسیعی بدین منظور در جلوی خانه اضافه شد. در نظر بود تا دیوار اتاق وسط جهت افزوده شدن فضا به اتاق وسط برداشته شود، اما عدم تأمین استحکام کافی مانع از آن شد. با نفوذ تسهیلات و تغییر سبک زندگی و با هدف دسترسی آسان به سرویس بهداشتی و آشپزخانه، این دو فضا در پشت خانه و با دسترسی از اتاق وسط به پلان خانه افزوده شد.

با بررسی خانه‌ها مشاهده می‌شود که همگی خانه‌ها از الگوی گسترش یکسانی پیروی می‌کنند و تنها در مورد خانه عزت‌اله کرمی طولارود این تغییرات به صورت کامل شکل نگرفته و علت آن وجود شیب تند دره مانند در پشت خانه است که اضافه نمودن فضا را در این قسمت غیر ممکن نموده است که طبق مصاحبه شفاهی که از ساکنان این خانه بدست آمد، ایشان اذعان داشتند که چنانچه مقدور بود تمایل به افزودن فضاهای بهداشتی در پشت خانه را داشتند.

بحث و نتیجه‌گیری

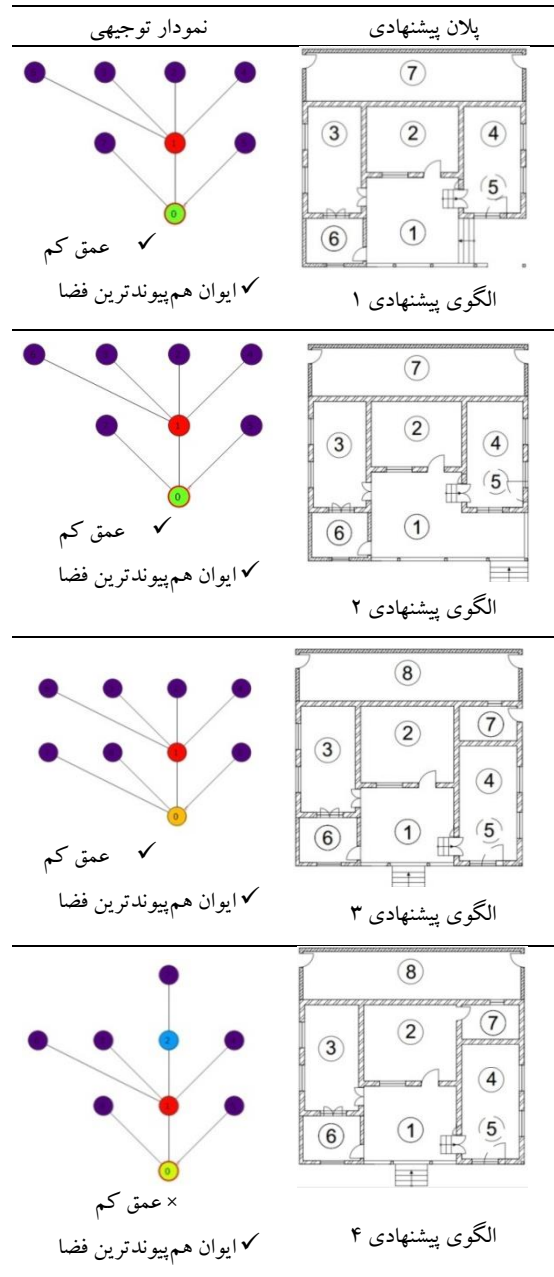
کلیه تحقیقات مرتبط با مسکن روستایی در محدوده مقایسه متغیرهای مورد نظر تحقیق در مسکن جدید و قدیم بوده و یا به بررسی پیامدهای ظهور مسکن جدید در روستا پرداخته است و در تحقیقات صورت پذیرفته اشاره‌ای به نحوه ارائه طرح مسکن متناسب با روستا نشده است. بدین ترتیب، مبانی نظری مدونی در راستای نحوه ارائه الگوی مسکن روستایی برای هر روستا وجود ندارد. در مواردی نیز که به ارائه الگو پرداخته شده است به صورت نظرات شخصی طراح و استفاده صرف از برخی از تزیینات نمای خانه‌های روستایی و پلان منطبق بر الگوی شهری بوده است. آنچه در منطقه مورد مطالعه مشهود است سایت و شرایط ساخت (یک طبقه بودن خانه) امکان تغییر کلی چیدمان را در راستای تغییر نیازهای ساکنان و شرایط فرهنگی و اجتماعی جدید آنان فراهم می‌آورد و این مهم با افزوده شدن فضاهای جدید به الگوی خانه اولیه محقق می‌گردد. از اینرو پژوهش حاضر با مطالعه خانه‌های بومی روستای طولارود بالا که با توجه به نیاز ساکنان دچار تغییر در معماری اولیه خود شده‌اند و استخراج الگوی تغییرات اقدام به ارائه طرح‌های ممکن بر اساس الگوی تغییرات نموده است. در این بین برای راستی آزمایشی طرح‌های ارائه شده با بهره‌گیری از روش نحو فضا به مطالعه متغیرهای بومی از طریق مقایسه آنها با خانه‌های بومی پرداخته و الگوهای پیشنهادی متناسب با روستا را ارائه می‌دهد. در ادامه الگوی خانه بومی متناسب برای روستای مورد مطالعه پژوهش در جدول ۵ ارائه گردید. الگوی پیشنهادی شماره ۱ بر اساس مقایسه تطبیقی نتایج تحلیلی بیشترین هماهنگی را با اعداد مستخرج از نحو فضا با الگوی اولیه خانه بومی مورد مطالعه دارد. بنابراین مناسب‌ترین الگوی تغییرات حال حاضر در روستا نیز محسوب می‌گردد که متعلق به خانه محمدرضا مرتضائی طولارود است. الگوی شماره ۲ با کمی تغییرات بر اساس الگوی شماره ۱ شکل گرفته است، در هر دو پلان ویژگی مشترک در گراف توجهی رویت می‌شود که در آن ورودی انباری زیرین از کنار تالار بوده و بدین ترتیب ایوان با افزایش سطح فراختر می‌شود. فضای ۷ در این الگو به انبار اختصاص داده شده است و قابل تقسیم به دو فضای انباری و سرویس بهداشتی خواهد بود. الگوی ۳ و ۴ با فرض حفظ ظاهر (نمای اصلی) خانه بومی اولیه شکل گرفته است. فضای بهداشتی حمام در بدنه خانه در ارتباط با فضای بیرون در الگوی شماره ۳ و در ارتباط با فضای داخلی خانه در الگوی شماره ۴ قرار دارد. فضای ۸ در این دو الگو به فضایی با قابلیت تقسیم به دو فضای انبار و سرویس اختصاص داده شده است. بدین ترتیب در الگوی شماره ۳ با در نظر گرفتن ورودی سرویس‌های بهداشتی (حمام و توالی) از بیرون الگویی متناسب با افرادی که سرویس بهداشتی را خارج از منزل در نظر دارند شکل خواهد گرفت و با در نظر گرفتن ورودی سرویس‌های بهداشتی (حمام و توالی) از داخل، این الگو برای افرادی که عموماً پا به سن گذاشته‌اند متناسب‌تر خواهد بود. البته فراهم آمدن فضاهای جانبی دیگر با حفظ کارکرد اصلیشان در ارتباط با حرفه کشاورزی و دامداری افراد ساکن روستا همچون طویله و محل نگهداری ماکیان و انباری ادوات و توالی در خارج از منزل که از لزوم فضایی همگی خانه‌های روستا است، برای کلیه طرح‌های پیشنهادی محفوظ است.

برای دستیابی به نتایج بهتر ارائه الگوی نما بر اساس الگوهای نمایی منطبق بر نمونه‌های موجود خانه‌های بومی در روستا و نیز استفاده از شیوه ساخت و مصالح بومی برای پایداری بیشتر مسکن بومی روستایی پیشنهاد می‌گردد.

شکل (۷): بررسی میزان هم پیوندی فضای ایوان

جدول (۵): پلان‌های احتمالی پیشنهادی برای الگوی تکمیلی تغییرات و تحلیل نمودار توجیهی آنها

منابع

- احمدی، ز.، فاضلی، ن. و مویدحکمت، ن. (۱۳۹۷). شهری شدن خانه در روستا؛ مطالعه موردی روستای شقایق اندر طارم زنجان. فرهنگ مردم ایران بهار. شماره ۵۲، صص: ۱۵-۳۶.
- اصلاح عربانی، ا. (۱۳۸۰). کتاب گیلان. جلد ۲. تهران: ناشر گروه پژوهشگران ایران.
- بازایی، م.، شجاعی، ع.، قاسمی سیچانی، م. و مداحی، س.م. (۱۴۰۰). بررسی تغییرات سبک زندگی و تأثیرات آن بر کالبد معماری و پیکره بندی فضایی خانه‌های بومی (مطالعه موردی: خانه‌های بومی دوره قاجار و پهلوی شیراز، فصلنامه جغرافیا (برنامه ریزی منطقه‌ای). ۱۱(۲)، صص: ۴۵-۷۱.
- بازن، م. (۱۳۹۴). طالبش منطقه‌ای قومی در شمال ایران. مترجم: امین فرشچیان، م. تهران: نشر جامعه نگر.
- باشلار، گ. (۱۳۹۲). بوطیقای فضا. مترجم: کمالی، م. و شیربچه، م. تهران: روشنگران و مطالعات زنان.
- برونبرژه، ک. (۱۳۷۰). مسکن و معماری در جامعه روستائی گیلان مطالعات مردم شناسی. ترجمه ع گوشه گیر. تهران: موسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی، گروه علوم اجتماعی؛ استانداری گیلان.
- پیک موسوی، م.، ولی بیگ، ن. و کیانی، م. (۱۳۹۶). اهمیت بازنگری معماری بومی از منظر پاسخگویی به اقلیم نمونه مطالعاتی: معماری روستایی گیلان، چهارمین کنفرانس بین المللی فناوری های نوین در مهندسی عمران، معماری و شهرسازی، تهران.
- چگنی، ف.، دیده بان، م. و حصاری، پ. (۱۴۰۰). شناخت پیکره بندی فضایی در خانه‌های سنتی و معاصر با استفاده از تکنیک نحو فضا (مطالعه موردی: محله صوفیان بروجرد). نشریه علمی اندیشه معماری. ۵(۹)، صص: ۱۶۶-۱۸۳.
- حسن پورلمر، س. (۱۳۹۳). گونه‌شناسی خانه‌های سنتی شهرستان تالش نمونه موردی: روستای خاله سرا ۵۷. مسکن و محیط روستا، ۳۳(۱۴۷)، ۱۱۷-۱۳۱.
- حیدری، ع. ا. و کیایی، م. (۱۳۹۹). بررسی تأثیر ارزش‌های فرهنگی بر ارتقاء راندمان عملکردی فضا در خانه‌های روستایی با تکیه بر نقش الگوهای رفتاری. هویت شهر، ۱۴(۲)، صص: ۶۵-۸۰.
- حیدری، ع.، قاسمیان اصل، ع.، کیایی، م. (۱۳۹۶). تحلیل ساختار فضایی خانه‌های سنتی ایران با استفاده از روش نحو فضا مطالعه‌ی موردی: مقایسه‌ی خانه‌های یزد. کاشان و اصفهان. فصلنامه علمی- پژوهشی مطالعات شهر ایرانی اسلامی. سال هفتم. شماره ۲۸. ۲۱-۳۴.
- خاک پور، م. و شیخ مهدی، ع. (۱۳۹۰). بررسی تأثیر فرهنگ و تغییرات اجتماعی بر مسکن روستایی گیلان. مدیریت شهری، ۹(۲۷)، ۲۲۹-۲۴۵.
- خاکپور، م. (۱۳۸۴). مسکن بومی در جوامع روستایی گیلان. نشریه هنرهای زیبا. شماره ۲۲. صص: ۶۳-۷۲.
- خاکپور، م. (۱۳۸۶). معماری خانه‌های گیلان. رشت: فرهنگ ایلیا.
- خاکپور، م. (۱۳۹۰). بررسی تأثیرات فرهنگ و تغییرات اجتماعی بر مسکن روستایی گیلان. دو فصلنامه مدیریت شهری. شماره ۲۷. صص: ۲۲۹-۲۴۶.
- خاکپور، م. و عشقی صنعتی، ح. (۱۳۹۳). بررسی اثرگذاری عوامل اجتماعی بر بافت کالبدی روستاهای گیلان. فصلنامه‌ی مسکن و محیط روستا. شماره ۱۴۸. صص: ۳-۲۰.
- خاکپور، م.، انصاری، م. و طاهریان، ع. (۱۳۸۹). گونه شناسی خانه‌های بافت قدیم شهر رشت. نشریه هنرهای زیبا. شماره ۴۱. صص: ۲۹-۴۲.
- خاکپور، م.، انصاری، م.، شیخ مهدی، ع. و طاووسی، م. (۱۳۹۴). ویژگی‌های اجتماعی- فرهنگی مسکن بومی. فصلنامه‌ی مسکن و محیط روستا. شماره ۱۴۹. صص: ۳-۱۴.
- راپاپورت، آ. (۱۳۹۵). انسان شناسی مسکن. مترجم افضلیان، خ.، مشهد: انتشارات کتابکده کسری.
- رازجو، م.، متین، م. و امامقلی، ع. (۱۳۹۸). تحلیل شکل‌گیری تعاملات اجتماعی در مسکن روستایی اقلیم معتدل و مرطوب با استفاده از روش چیدمان فضا در مسکن جلگه‌ای گیلان. فصلنامه علمی و پژوهشی نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی. ۱۱۲. صص: ۳۷۱-۳۹۶.

- رکتی، ن. و احمدی، و. (۱۳۹۶). واکاوی نظام فضایی پنهان معماری بومی مسکونی مشهد بر اساس تئوری نحو فضا. پژوهشنامه خراسان بزرگ. ۷(۲۶): صص: ۳۹-۵۸.
- سرتیپی پور، م. (۱۳۸۹). خانه‌های روستایی ایران. تهران: انتشارات بنیاد مسکن انقلاب اسلامی.
- سرتیپی پور، م. (۱۳۹۰). پدیدارشناسی مسکن روستایی. مسکن و محیط روستا، شماره ۱۳۳، دوره ۳۰. صص: ۳-۱۴.
- ضیاءتوانا، م.، امیرانتخابی، ش.، ۱۳۸۶. روند تبدیل روستا به شهر و پیامدهای آن در شهرستان تالش. جغرافیا و توسعه، پایپ ۱۰، صص: ۱۱۰۷-۱۲۸.
- طالقانی، م. (۱۳۸۹). خانه موسوی میراث معماری روستایی گیلان (۱): جلگه غرب. تهران: انتشارات موسسه تالیف، ترجمه و نشر آثار هنری «متن».
- طباطبایی ملاذی، ف. و صابر نژاد. ژ. (۱۳۹۵). رویکرد تحلیلی نحو چیدمان فضا در ادراک پیکره بندی فضایی مسکن بومی قشم نمونه موردی روستای لافت. فصلنامه علمی پژوهشی مسکن و محیط روستا. شماره ۱۵۴. صص: ۷۵-۸۸.
- عزمی، آ.، رزلانسری، ا. و مطاعی، ل. (۱۴۰۰). بررسی مسائل و مشکلات طرح بهسازی مسکن روستایی از دید ناظران فنی شهرستان کرمانشاه. تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی. ۲۱(۶۱): صص: ۱۳۳-۱۵۲.
- عنابستانی، ع. ا.، انزایی، ا. و بهزادی ص. (۱۳۹۵). اثرپذیری الگوی مسکن روستایی از تغییرات فرهنگی و اجتماعی روستاییان مورد: شهرستان نکا. اقتصاد فضا و توسعه روستایی. ۵(۱۶): صص: ۲۱-۴۲.
- فاضل نیا، غ.، تقدیسی، ا. و ملانوروزی، م. (۱۳۹۵). بررسی تاثیر تغییرات الگوی مسکن در روستا- شهرها (مطالعه موردی: روستا-شهر محمدآباد شهرستان زابل). فضای جغرافیایی. ۱۶(۵۳): صص: ۱۷۲-۱۵۱.
- فتح بقالی، ع.، مقصودی تیلکی، م. ج. و هدایتی مرزبالی، م. (۱۴۰۰). بازتاب ساختار اجتماعی در پیکره‌بندی فضایی مسکن با تاکید بر تئوری نحو فضا (مطالعه موردی: خانه‌های سنتی و معاصر بافت فرهنگی تاریخی تبریز). جغرافیا و مطالعات محیطی، ۱۰(۳۸): ۴۷-۶۴.
- قدیری معصوم، م.، حجی پور، م. و روستا، م. ا. (۱۳۹۳). آسیب شناسی الگوی جدید مساکن روستایی از منظر توسعه پایدار (مورد: دهستان شوسف در شهرستان نهبندان). برنامه ریزی فضایی، ۴(۳)، ۱-۱۴.
- قوجانی، م.، و عربی، م. (۱۳۹۹). شناسایی و اولویت بندی عوامل تاثیرگذار بر روند طراحی و نحو فضا در خانه‌های سنتی (نمونه موردی: خانه ادب سمنان). پژوهش‌های باستان شناسی ایران (نامه باستان شناسی). ۱۰(۲۶): صص: ۲۳۳-۲۵۴.
- کریمی، س. و جلالیان، س. (۱۳۹۹). تاثیر متقابل الگوی رفتار اجتماعی ساکنان خانه بر سازمان‌دهی فضای داخلی آن (مطالعه موردی: خانه‌های تک واحدی و آپارتمان). مطالعات محیطی هفت حصار (هفت حصار)، ۸(۳۲)، صص: ۸۵-۱۰۷.
- کمالی پور، ح.، معماریان، غ.، فیضی، م. و موسویان، م. (۱۳۹۱). ترکیب شکلی و پیکره‌بندی فضایی در مسکن بومی: مقایسه تطبیقی عرصه بندی فضای مهمان در خانه‌های سنتی کرمان. مجله مسکن و محیط روستا. شماره ۱۳۸. صص: ۳-۱۶.
- گیفورد، ر. (۱۳۷۸). روان شناسی محیط‌های مسکونی. ترجمه و قبادیان. فصلنامه معماری و فرهنگ. شماره ۲ و ۳. صص: ۷۱-۹۸.
- مارکوس، ک. (۱۳۸۲). خانه نمادی از خود. ترجمه علیقیان. فصلنامه خیال. شماره ۵. صص: ۸۴-۱۱۹.
- محمدزاده دوگانه، م.، سلطان زاده، ح.، شکاری نیری، ج. و آمار، ت. (۱۴۰۰). نقش محیط و معیشت در شکل‌گیری خانه‌های بومی منطقه تالش. مطالعات برنامه ریزی سکونتگاه‌های انسانی، ۱۶(۴).
- مداحی، س. و معماریان، غ. (۱۳۹۵). تجزیه و تحلیل پیکره بندی فضایی خانه‌های بومی با رویکرد نحو فضا (نمونه موردی: شهر بُشرویه). مسکن و محیط روستا. ۳۵(۱۵۶)، صص: ۴۹-۶۶.
- معماریان، غ. (۱۳۹۳). سیری در مبانی نظری معماری. تهران: انتشارات سیمای دانش.
- نوربری شولتز، ک. (۱۳۸۱). مفهوم سکونت: به سوی معماری تمثیلی. مترجم: امیر یاراحمدی، م. تهران: آگه.
- هایدگر، م. (۱۳۸۱). شعر زبان و اندیشه‌ی رهایی: هفت مقاله از مارتین هایدگر همراه با زندگینامه تصویریری هایدگر. مترجم: منوچهری، ع. تهران: انتشارات مولی.

هیلیر، ب. (۱۳۸۶). هنر مستدل یا نیازی برای یک تئوری تحلیلی مستدل. مترجم: مسعودی نژاد، ر. فصلنامه آبادی. شماره ۵۵.

AL-Mohannadi A, Furlan R, Major MD. A (2020). Cultural Heritage Framework for Preserving Qatari Vernacular Domestic Architecture. *Sustainability*, 12(18):7295. <https://doi.org/10.3390/su12187295>

Asquith, L., Vellinga, M. (2005). *Vernacular Architecture in the Twenty-First Century, Theory, Education and Practice*. Talor & Francis e-Library, London and New York. 313 p.

Hillier, B. (2007). *Space is the machine: A Configurational Theory of Architecture*. In: Electronic, editor. London: space syntax Ltd. 355 p. Available in <http://www.spacesyntax.com>.

Hillier, B. Hanson, J. (1984). *The Social Logic of Space*. Cambridge: Cambridge University Press. <https://gsi.ir/guilan/fa/page/35216>

Maudlin, D. (2010). Crossing boundaries: Revisiting the thresholds of vernacular architecture. *Vernacular Architecture*, 41: pp. 10-14.

Oliver, P. Ed. (1997). *Encyclopedia of vernacular architecture of the world 2, Cultures and habitats: [Asia, East and Central; Australasia and Oceania; Europe and Eurasia; Mediterranean and Southwest Asia]*, Cambridge: Cambridge University Press.

www.amar.org.ir

<https://gsi.ir/guilan/fa/page/35216/>

نحوه ارجاع به مقاله:

بشیرزاده، سحر؛ سهیلی، جمال‌الدین؛ مفاخر، فرشاد (۱۴۰۱)، ارائه طرح‌های پیشنهادی مسکن روستایی با توجه به الگوهای توسعه یافته خانه‌های بومی در منطقه گیلان،

فصلنامه جغرافیا و مطالعات محیطی، ۱۱ (۴۴)، ۲۶-۴۱، Dor: 20.1001.1.20087845.1401.11.44.2.5

Copyrights:

Copyright for this article is retained by the author (s), with publication rights granted to Journal of Geography and Environmental Studies. This is an open – access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>), which permits unrestricted use, distribution and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

